

Baudišově práci z první republiky teprve druhé souhrnné) monografie o indoeuropeistice, která vyšla v roce 1982 pod názvem *Indoevropské jazyky (Srovnávací fonologie a morfologie)*. Tato kniha je vrcholem dlouholeté mravenčí práce zejména v otázce indoevropské srovnávací morfologie, již věnoval mnoho studií. Zmínit je třeba u nás nebo v zahraničí vydané knižní tituly: *Studien zur indoeuropäischen Morphologie* (1970), *Das indoeuropäische Verbalsystem* (1989), *Die indogermanische Nominalflexion und ihre Genese* (1993).

K indoeuropeistice logicky patří i lingvistika konkrétních jazykových rodin indoevropských jazyků. Erhart tak otevíral obzory české lingvistiky na méně známé, zato z hlediska komparativního významné jazyky. Pan profesor se věnoval starým indoíránským jazykům v knize *Struktura indoíránských jazyků* (1980), což je první knižně vydaná česky psaná gramatika sanskrtu, avestštiny, doplněná, jak název napovídá, o poctivě provedené komparativní zpracování. Podobného druhu je i jiný Erhartův titul, pohříchu vydaný malonákladově, *Baltské jazyky* (1984), ve kterém provádí stejnou práci na materiálu litevštiny, lotyštiny a vymřelé pruštiny.

S indoeuropeistikou souvisí úzce i práce etymologická. Je třeba říci, že se na často ošidná pole etymologie (v níž mimochodem navazoval na práci Machkovu, svého předchůdce na brněnské univerzitě) vydal s nesmírnou rozvahou a opatrností. Teoretická shrnutí jeho metodologických východisek v etymologii si může čtenář přečíst v díle *Úvod do etymologie* (v současnosti se připravuje nové vydání), které napsal roku 1981 spolu s paleoslavistou R. Večerkou. Co se týče etymologické praxe a lexikografie, snad postačí informace o tom, že od roku 1995 byl Erhart hlavním redaktorem prestižního *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*, na kterém pracoval s kolektivem Etymologického oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, se kterým začal spolupracovat intenzivně hned po svém emeritování na fakultě.

Na Erhartovi nebyla pozoruhodná jenom šíře a předměty jeho odborného zájmu, ale hlavně metoda. Spojoval v sobě mravenčí

píli a touhu po popsání každého detailu vpravdě mladogramatickou s autonomností myšlení strukturalistického. Byl ovlivněn všemi strukturálními směry – přirozeně školou pražskou, kodaňskou glosématikou i americkým deskriptivismem (zejména ve fonologii), aniž by upadl do chaotického eklekticismu či naopak nekritického mechanického kopírování.

Osobně byl Erhart velmi tichý člověk bez rozmáchlých gest a velkých slov. Miloval přírodu i díla lidských rukou, rád poznával svět a dovedl, sám uzavřený, otevírat cesty k poznání krás světa i pro spolupracovníky. Dobře se na něj hodí slova, která byla adresována jinému velikánovi české vědy, totiž Josefu Jungmannovi, který byl označován jako „*tichý génius*“. To platí i na A. Erharta v obou částech i v celku (a pan profesor sám byl člověk, který si uvědomoval, že někdy je souhrnná hodnota celku **větší** než prostý součet vlastností částí, které celek tvoří). Erhartovy deduktivní schopnosti byly mimořádné. Nelze je považovat za něco, co se dá někde jednoduše naučit – některé vlastnosti se prostě musí dostat do vínku a pak je možné je pěstovat.

Sám za sebe jsem rád, že se mi dostalo té cti profesora Erharta blíže poznat a že mě přijal za (souhrou okolností posledního) žáka, kterého dovedl až k doktorské hodnosti. Stejně vděčně na něj vzpomenu i kolegové a spolupracovníci, které vedl nebo kteří z jeho děl čerpali poučení o metodách, cílech i mezích lingvistické práce.

O. ŠEFCÍK

Loučíme se s Janem Chloupekem

Rok 2003 byl rokem posledních rozloučení. Řady emeritních učitelů Filozofické fakulty opustilo několik osobností, které se po desítky let výrazně podílely na jejím profilu. Významné místo mezi nimi zaujímal prof. dr. Jan Chloupek, DrSc., jehož životní dráha se uzavřela 7. října. Dožil se 75 let.

S fakultou prožil Chloupek takřka celý život. Po jejím absolvování je krátce středoškolským učitelem, ale brzy se stává pracovníkem brněnské pobočky nové vzniklé-

ho Ústavu pro jazyk český. Ústav tehdy sídlil v budově fakulty, a tak jsou celkem přirozené jak osobní vztahy pracovníků obou institucí, tak externí učitelské působení. Na ÚJČ se Chloupek podílel na přípravě Českého jazykového atlasu a na prvních sběrech nářečního materiálu pro toto dílo. Zabývá se také syntaxí, kde je v centru jeho zájmu výstavba spontánních nářečních promluv včetně funkce jednotlivých výpovědních konstrukcí v komunikaci. Dosahuje také prvních vědeckých hodnot. Po úmrtí prof. Jaroslava Bauera se Chloupek, tehdy již docent oboru český jazyk, stává v r. 1969 interním učitelem fakulty a na katedře bohemistiky zde setrvává až do důchodu. Přednáší nejprve syntax, jeho orientace se však rozšiřuje na obecnější teorii národního jazyka. Po léta se věnuje ve výuce i ve vědecké práci také stylistice, která je v jeho pojetí naukou o užívání celého národního jazyka v nejrůznějších typech textů. Za ty roky vychoval stovky absolventů v Brně i na Slezské univerzitě a na univerzitě Ostravské, kde působil již jako důchodce. A navíc uvedl na vědeckou dráhu desítky mladých lidí, jimž byl školitelem, konzultantem, oponentem, v poslední době i hodnotitelem vědeckých projektů. Soujevoval přitom mimořádnou vstřícností a současně i zodpovědností za výsledek snažení.

Fakultě věnoval Chloupek všechny síly nejen jako vysokoškolský učitel, ale i jako její dlouholetý prodekan a od r. 1980 děkan. V nesnadných letech normalizace dokázal v této funkci odvracet mnohá nebezpečí pro školu, její obory i jednotlivce. Ani v této časově a psychicky náročném pozici neztrácel kontakt s vědeckým děním. V jeho bibliografii z těchto let nacházíme především studie, často také vystupoval na různých konferencích doma i v zahraničí. Knižní publikace, jež shrnují myšlenky jednotlivých etap poznání (Aspekty dialektu z r. 1971 a Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti z r. 1986), ukazují vynikající znalost jazykového materiálu včetně prvků okrajových, čistotu přístupu a schopnost formulovat provokativní názory, které přímo vybízejí k dalším úvahám nad tématem. Sám se k některým problémům také vrací a promýšlí je na nové úrovni nebo z nových

aspektů. Týká se to především spontánního mluveného projevu, kde sleduje jak jeho syntaktickou stavbu a faktory, které ji formují, tak funkce jednotlivých typů výpovědí a proces jejich stylizace v uměleckém textu. Zajímá ho i sám problém vymezení prostěsdělovacího stylu češtiny a obecněji pak uvažuje nad principem funkčního rozlišování stylů. Podobně se opakovaně vrací k problému napětí mezi spisovným a nespisovným vyjadřováním a k jeho projekci do různých typů komunikace. Významné bylo také jeho pojetí publicistického stylu jako pole jazykové vývoje, jež je formováno protichůdnými tendencemi automatizace a aktualizace výrazu. Část těchto myšlenek byla vtělena i do Stylistiky češtiny (1991), jejíž autorský kolektiv vedl. V návaznosti na tuto knížku vznikají (již pod vedením M. Čechové), další stylistiky, v nichž Chloupek své pasáže znovu promýšlí a reformuluje. Podobně se jako člen autorského kolektivu znovu vyjadřuje v samostatných studiích k problematice spontánního mluveného projevu v knihách Mluvená čeština na Moravě (1997) a Tváře češtiny (2000). Svému oboru se věnoval skutečně až do posledních dnů.

Veřejnost znala i jiného Chloupků, totiž vynikajícího popularizátora bohemistických poznatků. Poznali ho tak i čtenáři Universitas v jednotlivých příspěvcích o češtině, které publikoval v 80. letech v rubrice Jazyk - chléb každodenní. A mnohem dříve široká veřejnost, čtenáři Pověr o češtině ze 60. let nebo Knížky o češtině, jež v r. 1974 navázala na tradici českých esejů o jazyce výkladem jazykovědně precizním, ale živým a čtenářsky zajímavým.

Fakulta a kolegové mohli poznat i další tvář Jana Chloupků: přátelského člověka, vynikajícího společníka a vypravěče. Ve skupině vrstevníků vyprávěl rád, měl smysl pro fabulaci a schopnost živého stylu. Oživala s ním historie poválečných let brněnské bohemistiky, oživala i doba, v níž žil. A zatímco jeho vědecký odkaz zůstává živý a v nejlepším smyslu provokující, linie jeho vzpomínek vyhasla. Vyhasla ke škodě nás všech.

M. KRČMOVÁ